

Fortsatt reformering av inkomstskatten

Av assessorn Bodil Hulgaard

Inledning

Det beslut som riksdagen nyligen har fattat om bl a sänkning av den statliga inkomstskatten (prop 1979/80: 58, SkU 1979/80: 20, rskr 1979/80: 137, SFS 1979: 1156-1166) är en fortsättning på ett långsiktigt reformarbete beträffande inkomstskatten. Detta började med 1977 års beslut om sänkning av den statliga inkomstskatten och införandet av ett inflationsskydd för inkomstskatteskalan. Nästa led var 1978 års beslut om ytterligare marginalsattesänkningar och en utvidgning av inflationsskyddet till den särskilda skattereduktionen, något som innebar ett inflationsskydd inte bara av denna utan också indirekt av grundavdraget. Huvudpunkterna i 1979 års beslut är förenkling av det kommunala skatteunderlaget, fortsatta marginalsattesänkningar, marginalskattespärr, höjning av det extra avdraget för folkpensionärer samt en förändring av rätten till avdrag för avgift till arbetslöshetskassa.

Förenklingen av det kommunala skatteunderlaget

Vid beräkningen av det kommunala skatteunderlaget har hittills justeringar skett genom att vissa skattepliktiga förmåner har frånräknats, t ex sjukpenning, medan kommunerna å andra sidan har fått kompensation för skattebortfall i anledning av 1970 och 1974 års skattereformer. Beräkningen av det kommunala skatteunderlaget har på grund härav varit komplicerad. 1976 års kommunalekonomiska utredning (KEU 76) ansåg att såväl särbehandlingen av förmånerna som kompensationen för skatteomläggningarna borde upphöra. Frågan togs upp i den under det föregående riksmötet behandlade propositionen 1978/79: 95 om den kommunala ekonomin. Det nu fattade beslutet innebär att KEU 76:s nyssnämnda förslag genomförs. Reformen innebär emellertid i sig en betydande ökning av det kommunala skatteunderlaget. För att motverka detta höjs det kommunala grundavdraget från 4 500 kr till 6 000 kr. För att skatten skall bli i huvudsak oförändrad för de enskilda sänks samtidigt den särskilda skattereduktionen. Sänkningen motsvarar i princip skatten på mellanskillnaden, 1 500 kr, vid genomsnittlig kommunal skattesats (29 kr)

eller 435 kr. Skatten blir således oförändrad för skattskyldiga i kommuner med denna skattesats. Är utdebiteringen högre sjunker skatten något medan den blir något högre om skattesatsen är lägre. Avvikelsen blir som högst ca 60 kr.

Höjningen av det kommunala grundavdraget har aktualiserat frågan om utformningen av det statliga grundavdraget. Detta avdrag kan emellertid sägas ha en något annan karaktär och utgöra en del av statsskatteskalen. I stället för att höja avdraget har man valt att slopa det och samtidigt justera statsskatteskalen och den särskilda skattereduktionen. Det sistnämnda sker på så sätt att den minskning som skulle föranledas av det ökade kommunala grundavdraget begränsas till 400 kr. Efter den tekniska omräkningen av skatteskalen och justeringen av den särskilda skattereduktionen kvarstår dock vissa skillnader. Dessa är obetydliga upp till en inkomst om 20 basenheter (116 000 kr inkomståret 1980). För högre inkomster uppkommer en viss skatteskärpning som emellertid mer än väl uppvägs av effekterna av marginalskautesänkningarna.

Förslagen i fråga om grundavdragen föranleder vissa följdändringar. Här skall först erinras om det tidigare fattade beslutet om höjning av deklarationspliktsgränsen till 6 000 kr redan fr o m 1980 års taxering (prop 1978/79: 111 bilaga 7, SkU 1979/80: 9, rskr 1979/80: 32, SFS 1979: 1080). Beträffande sjukpenning m fl sociala förmåner gäller att de är inkomstskattepliktiga endast i den mån de grundar sig på en förvärvsinkomst om 4500 kr eller däröver. Dessa beloppsgränser har nu höjts till 6 000 kr. Motsvarande höjning har skett i fråga om skattefrihetsgränsen för pensioner beträffande utomlands bosatta skattskyldiga. Den s k hemmamakereduktionen som medges skattskyldig, vars make saknar eller har låg inkomst har också anpassats till det höjda kommunala grundavdraget på så sätt att avtrappningen sker med 30 % i stället för 40% av andra makens inkomst. Skattereduktionen upphör således först då denna inkomst uppgår till 6 000 kr eller samma belopp som det kommunala grundavdraget. Härigenom har också uppnåtts att avtrappningsprocenten står i bättre överensstämmelse med den marginalskautes som inkomsten träffas av när den överstiger grundavdraget.

Slopadet av det statliga grundavdraget har också föranlett en ändring i fråga om vad som utgör beskattningsbar A- resp B-inkomst. Här har införts en regel att minst 4 500 kr av vardera makens inkomst alltid skall behandlas som beskattningsbar A-inkomst. Vidare har en ändring gjorts beträffande 80/85-procentregeln. Ändringen innebär att den beskattningsbara inkomsten minskas med 4 500 kr vid beräkningen av spärrbeloppet.

Även utanför skattelagstiftningen har följdändringar skett. Den nedre gränsen för tillhörighet till sjukförsäkringen har sedan länge följt deklarationspliktsgränsen och har nu höjts till 6 000 kr. En motsvarande ändring har gjorts i fråga om arbetsskedeförsäkring.

Marginalskattesänkningar

I propositionen erinrar departementschefen om att han vid flera tidigare tillfällen har framhållit att en sänkning av marginalskatterna är en av de mest angelägna skattefrågorna och att skatteutskottet har uttalat sig i samma riktning (SkU 1978/79: 55). Han framhåller att ett program av minst den omfattning som föreslogs av 1972 års skatteutredning bör genomföras. Detta innebar sammanlagda sänkningar med upp till 14 procentenheter jämfört med 1978 års skatteskala. Vidare anføres att det samhällsekonomiska läget visserligen är ansträngt men att samtidigt inkomstskattelättnader är angelägna för att underlätta avtalsförhandlingarna.

Marginalskattesänkningarna har sin tyngdpunkt i de inkomstlägen där huvuddelen av de heltidsarbetande befinner sig. Den största sänkningen — med fyra procentenheter — sker för beskattningsbara inkomster (vilka alltså med hänsyn till att det statliga grundavdraget har slopats är lika med taxerade inkomster) mellan 10 och 13 basenheter (58 000 resp 75 400 kr år 1980). I skikten under och ovanför dessa inkomster görs mindre justeringar och sammanlagt berörs skikten mellan 6 och 20 basenheter (34 800 resp 116 000 kr år 1980). Lättnaderna i skikten under 10 basenheter motiveras främst av de sammanlagda effekterna av skatter och inkomstprövade bidrag samt behovet att underlätta avtalsförhandlingarna. Den nya skatteskalen samt skatteminskningen genom ändringen av skatteskala, grundavdrag och skattereduktion framgår av nedanstående tabeller. Ändringarna i dessa delar har föranlett motsvarande ändringar i fråga om sjömansskatten. Den befogenhet som riksskatteverket år 1978 erhöll att fastställa nya sjömansskattetabletter med beaktande av ändringar av uttaget av statlig inkomstskatt och den särskilda skattereduktionen ansågs nämligen inte ge verket möjlighet att göra även den justering som föranleds av det ändrade kommunala grundavdraget.

Marginalskattespärr

I en ny paragraf, 10 a §, i lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt föreskrivs att statlig inkomstskatt inte får utgå med högre belopp än att den tillsammans med kommunal inkomstskatt uppgår till 80 % på inkomstdelar upp till 30 basbelopp (174 000 kr år 1980) och 85 % på inkomstdelar däröver. I propositionen uttalar departementschefen att man på någon sikt bör sträva efter att upphäva den sammanpressning av skatteskalen som har uppstått så att skikten görs bredare och de högsta skattesatserna kommer in först vid betydligt större inkomster än i dag. De alternativ som står öppna för att på kort sikt säkerställa att en rimlig del av en inkomstökning kvarstår efter skatt är att sänka skattesatserna i statskatteskalans topp eller införa en marginalskattespärr. Att den senare vägen har valts får ses mot bakgrund av de stora variationerna i kommunala skattesatser. För att garantera alla att en viss andel av en inkomstökning återstår efter skatt skulle det nämligen bli nödvändigt med

så stora sänkningar att avsevärt större andel skulle återstå i åtskilliga kommuner. Om den förbättrade kommunala skatteutjämningen som riksdagen beslöt om vid föregående riksmöte på grundval av propositionen om den kommunala ekonomin (FiU 1978/79: 35, rskr 1978/79: 335, SFS 1979: 362) leder till en mindre spridning i fråga om de kommunala skattesatserna kan den förstnämnda vägen vara värd att överväga, inte minst av praktiska skäl.

I fråga om nivån på marginalskattespärren har en utgångspunkt varit den nuvarande 80/85-procentregeln, som när den tillämpas i de enskilda fallen också fungerar som en marginalskattespärr. Samma procenttal gäller alltså för den nya marginalskattespärren och gränsen mellan 80 och 85 % har satts till 30 basenheter (174 000 kr år 1980). Samtidigt anpassas 80/85-procentregeln till basenhetssystemet på så sätt att gränsen mellan 80 och 85 % i totalt skatteuttag bestäms till 30 basenheter. Detta medför alltså för år 1980 en sänkning från 200 000 kr till 174 000 kr. Vid en kommunal skattesats om 29 kr blir skattesänkningen på grund av marginalskattespärren 560 kr vid en inkomst om 150 000 kr och 1 560 kr vid en inkomst om 200 000 kr. Vid högre skattesatser och inkomster blir nedsättningen i princip större men i dessa fall torde den ofta inte få fullt genomslag eftersom i dessa 80/85-procentregeln ofta torde vara tillämplig.

Vid utformningen av marginalskattespärren har förelegat två delvis motstridiga önskemål. Det ena är att reglerna skall bli tekniskt lätthanterliga både för de skattskyldiga och för skattemyndigheterna och det andra att spärren skall garantera samma resultat oberoende av inkomstförhållandena (om inkomsterna t ex härrör från flera kommuner). Inte minst ifråga om äkta makar uppkommer tekniska komplikationer i de fall då gemensam skatteberäkning skall ske. Här skall bara beröras grunddragen av utformningen. I ett senare nummer av denna tidskrift kommer att införas en mer tekniskt betonad artikel om den praktiska tillämpningen.

Spärren innebär alltså att den statliga inkomsts-katten sätts ned om den på någon inkomstdel upp till 174 000 kr år 1980 skulle tillsammans med den kommunala inkomsts-katten uppgå till mer än 80 % eller till mer än 85 % på inkomstdelar däröver. Är den kommunala skattesatsen 30 kr blir alltså marginalskatten vid en inkomst på 130 000 kr 80 % (30 + 50) i stället för de 83 % (30 + 53) som skulle följa av statsskatteskalen. För den som har inkomst i flera kommuner blir i allmänhet skattesatsen i hemortskommunen avgörande för om spärren skall tillämpas. I fråga om äkta makar skall spärren i sammanläggningsfallen tillämpas som om maken med den högsta beskattningsbara A-inkomsten var skattskyldig också för andra makens B-inkomst.

Folkpensionärernas skattelättnader

Folkpensionärernas skattelättnader blir för år 1980 utformade efter samma princip som de närmast föregående åren, nämligen att den som endast har mi-

nimiförmåner, dvs ålderspension och pensionstillskott, inte skall bli påförd någon skatt. För att uppnå detta syfte måste det extra avdraget ökas. Vidare medför ändringen av grundavdragen en teknisk förändring av avdraget. Detta bör nämligen vid viss angiven sidoinkomst medges med så stort belopp att den statligt beskattningsbara inkomsten uppgår till högst 6 000 kr i stället för som nu med så stort belopp att det inte uppkommer någon beskattningsbar inkomst. Här kan nämnas att en utredning nu tillkallas för att se över folkpensionärernas skattelättnader (Dir 1979: 138). Slutligen regleras deklara-tionspliktsgränsen för folkpensionärer vid 1980 års taxering på grundval av reglerna om extra avdrag för inkomståret 1979 och förmånernas storlek under detta år.

Avdrag för avgift för arbetslöshetsförsäkring

Arbetslöshetsförsäkringen har hittills behandlats på ett sätt som strider mot principerna för försäkringsbeskattning genom att premierna i princip inte har varit avdragsgilla (utom inom ramen för det s k kapitalförsäkringsavdraget) medan utfallande ersättning har inkomstbeskattats. 1972 års skatteutredning föreslog att avdragsrätten skulle ändras på så sätt att avdraget inte inräknades i beloppsgränsen för kapitalförsäkringsavdraget men föreslog med hänsyn till då pågående utredningsarbete om allmän arbetslöshetsförsäkring ingen mer långtgående förändring av avdragsrätten. Det är emellertid inte möjligt att nu bedöma när de statsfinansiella förutsättningarna föreligger för en reform som innebär att avgifter inte utgår från de försäkrade. Avdragsrätt i förvärvskälla införs därför för avgift till erkänd arbetslöshetskassa. I de flesta fall blir det givetvis fråga om inkomstslaget tjänst men avdrag kan göras även från inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse. Kan flera förvärvskällor komma ifråga skall avdraget i första hand göras i den där intäkterna är störst.

Se tabeller å nästa sida

Den nya skatteskalen och förändringarna i jämförelse med den tidigare, sedan denna har räknats om på grund av sloandet av det statliga grundavdraget

Beskattningsbar inkomst	Skatteskala	Sänkning jämfört med tidigare skala efter teknisk omräkning	
Basenheter	Kr år 1980		
0— 1	0— 5 800	1	
1— 4	5 800— 23 200	2	
4— 5	23 200— 29 000	4	
5— 6	29 000— 34 800	5	
6— 7	34 800— 40 600	8	—1
7— 8	40 600— 46 400	11	—3
8— 9	46 400— 52 200	14	—2
9—10	52 200— 58 000	20	—1
10—11	58 000— 63 800	22	—4
11—12	63 800— 69 600	26	—4
12—13	69 600— 75 400	30	—4
13—14	75 400— 81 200	34	—2
14—15	81 200— 87 000	39	—2
15—16	87 000— 92 800	44	—1
16—17	92 800— 98 600	45	—1
17—20	98 600—116 000	48	—1
20—30	116 000—174 000	53	
30—	174 000—	58	

Skatteminskning år 1980 genom ändringen av skatteskala, grundavdrag och särskild skattereduktion. Tabellen bygger på en kommunal utdebitering om 29 kr

Taxerad inkomst år 1980	Total skatt	Skatteminskning
40 000.....	10 884	58
50 000.....	14 974	315
60 000.....	19 782	536
70 000.....	25 146	940
80 000.....	31 230	1 179
90 000.....	38 120	1 404
100 000.....	45 534	1 498
120 000.....	61 134	1 498
150 000.....	85 174 ^a	1 478
200 000.....	126 474 ^a	1 253

^aSkatteminskning på grund av marginalskattespärren 560 resp 1 560 kr